

Van geboorte tot pubertijd: de ontwikkeling van het gedrag

Bij de fokker

Voordat de pup wordt geboren, zijn er al invloeden op zijn gedrag via de moederhond. We weten dat het gedrag bij honden een wisselwerking is tussen genetische invloeden en omgevingsfactoren. Vooral angst heeft een sterke genetische basis, maar ook agressiviteit, blaffen of sociaal gedrag kan erfelijk zijn. De mate van stress bij de moederhond tijdens de dracht heeft ook invloed op de nakomelingen. We weten ook dat traumatische of stressvolle gebeurtenissen het DNA kan veranderen. Het is daarom van belang om de ouderdieren zorgvuldig uit te kiezen op gedrag.

Bij de geboorte is een pup nog een hulpeloos wezentje. Hij komt blind en doof ter wereld, met enkel de vertrouwdheid van moeders geur en warmte. In korte tijd ontwikkelt de pup zich tot een hond met volledig werkende zintuigen.

De eerste 13 dagen

In de eerste 13 dagen van het leven van de pup zijn de oren en ogen gesloten. Hierdoor krijgt hij nog geen auditieve en visuele prikkels binnen, alleen prikkels door gevoel, geur en smaak worden ervaren. Gevoelsprikkels gaan via aanraking, warmte, rust en het vinden van bescherming bij de moeder. Geurprikkels krijgen de pups voornamelijk binnen van de moeder en de melkpakketten. Deze krijgen al snel de associatie: eten! Maar ook de nestgenoten, de geur van de fokker en van overige gezinsleden en dieren kan de pup ervaren. Omdat de pups alleen nog maar melk drinken, is er nog weinig smaakontwikkeling.

Overgang en bewustwording

Tussen de 13^e en de 21^e dag zitten de pups in de overgangsfase. De ogen en oren gaan open. Het zicht ontwikkelt zich, de locomotie ontwikkelt zich verder en er is leervermogen met en door nestgenoten. In deze fase zien we het begin van agonistisch gedrag (al het gedrag tussen angst en agressie).

Tussen de 21^e en de 28^e dag zit de pup in de bewustwordingsfase. In deze periode kan de pup al goed horen en zien. Hij schrikt soms van plotse bewegingen of harde geluiden. Ook ontwikkelen ze hun geluidrepertoire: grommen, blaffen en piepen. In deze periode herkennen de pups hun nestgenoten, moeder en gezinsleden. De fokker kan de pups al stimuleren door ze aan te raken en vast te pakken. Ook kan de fokker het bewegingsapparaat en de tastzintuigen ontwikkelen, door zachte obstakels van verschillende texturen in de werpkist te leggen. Het gehoor kan ontwikkeld worden met speeltjes met verschillende geluiden. Maar ook de huiselijke geluiden zijn van groot belang om als normaal te leren ervaren. De fokker kan het gezichtsvermogen stimuleren met kleurrijk speelgoed van verschillende vormen en grootten. De omgevings sfeer is nu ook belangrijk. De pup behoort zich veilig te voelen in deze omgeving. Ruzie in het gezin of veel spanning tussen soortgenoten kan ervoor zorgen dat de pup zich niet veilig voelt. De zenuwbanen moeten zich nog verder ontwikkelen voor overdracht voor alle informatie en verwerken van prikkels uit de omgeving.

Eerste socialisatie

Tussen ongeveer 3 en 12 weken spreken we van de socialisatiefase. Een groot gedeelte van die socialisatiefase vindt plaats bij de fokker. Alles wat de pups in deze periode meemaken, is een leermoment. In deze periode ontwikkelt de pup sociale gedragpatronen, ontdekken, competitief gedrag en onderdanig gedrag. De omgeving is hierbij van groot belang. Zo blijkt uit onderzoek dat honden die niet in een huisgezin opgroeien een grotere kans hebben op het ontwikkelen van angst en agressieproblemen dan honden die als pup in een gezin opgroeien. Hetzelfde geldt voor honden die op het platteland opgroeien waarbij weinig omgevingsprikkels worden aangeboden in plaats van in een stedelijke omgeving.

Spelen met nestgenoten is van belang om sociale regels te leren en de motoriek te verbeteren. Voor de ontwikkeling van de tandjes is het belangrijk dat pups leren hoe hard ze kunnen en mogen bijten. Dit noemen we een bijtrem, deze is belangrijk omdat we weten dat een hond die een bijtrem heeft geleerd in zijn volwassen leven niet snel zal doorbijten tijdens conflicten met mensen, soortgenoten en andere dieren. De fokker kan ook verschillende obstakels, wiebelende voorwerpen, opstapjes, verschillende ondergronden en tunnels aanbieden om het leervermogen te prikkelen. Als de pups deze ervaringen hebben, zullen ze later niet snel angstig reageren bij onvoorziene of onbekende omstandigheden. Als de pup zo'n 8 weken oud is, kan hij naar de nieuwe eigenaar.

Het nieuwe thuis

En dan komt de pup in huis. Op dat moment zit hij nog in de eerste socialisatiefase. In deze periode is het aan de nieuwe eigenaar om de hond op een positieve wijze bloot te stellen aan nieuwe prikkels. Met name aan prikkels waar de hond de rest van zijn leven mee te maken gaat krijgen. Denk hierbij aan verschillende type mensen, andere honden en andere rassen, andere dieren (socialiseren). Maar ook laan voorwerpen en geluiden (habitueren). Om een pup goed te socialiseren is het belangrijk om geleidelijk prikkels aan te bieden met tussenpozen van rust, om die prikkels weer te kunnen verwerken. Het gaat dus niet om de hoeveelheid prikkels maar om goede ervaringen opdoen met die prikkels. Je kan socialiseren zien als een goede basis waar je later op door gaat "bouwen". Liever met 2 kindjes kennismaken dan met een hele klas, liever op een rustig tijdstip met de trein of naar de stad. Overspoelen met prikkels kan leiden tot angst en stress.

Het begrip socialisatie omvat meerdere onderdelen: zo leert de pup sociaal en passend gedrag ten opzichte van levende wezens. Ook maakt de pup zich de lichaamstaal eigen van andere honden, maar ook die van de mens. Daarnaast gaat het om wennen aan tal van prikkels, waaronder ook geluiden, voorwerpen en geuren. Hierbij gaat het niet om het leggen van contact, maar om de ervaring van de pup dat hij juist niet hoeft te reageren op bijvoorbeeld een container of voorbijrijdende auto. Goede socialisatie bereik je door met alle zintuigen ervaringen te doen: dus door te zien, ruiken, horen en ook voelen.

Terughoudend

Totdat pups zo'n 8 weken oud zijn, hebben ze weinig tot geen angst voor nieuwe situaties of prikkels. Ze zijn heel onbevangen in hun gedrag en stappen overal op af. Vanaf de leeftijd van 8 weken verandert dit. Ze worden terughoudender in het benaderen van nieuwe situaties en tasten eerst voorzichtig af. Dit is een gezonde ontwikkeling, maar ook lastig voor (onervaren) eigenaren. Immers, er is je duidelijk verteld dat de pup gesocialiseerd

moet worden. Maar wat nu als je pup liever niet wil kennismaken met nieuwe dingen? Zet je dan toch door? Of haak je af?

Het kan een moeilijke opgave zijn om de balans te vinden voor je eigen pup. Het belangrijkste is dat je het tempo van je pup aanhoudt. Bij onzekerheid geef je hem meer tijd om te wennen. Sleur hem niet mee, maar laat hem eerst op afstand rustig de situatie bekijken. Veel pups hebben dit nodig; zo komt het vaak voor dat een pup tijdens een wandeling plotseling gaat zitten. Bekijk de wereld door de ogen van je pup en bedenk dat alles wat hij ziet, ruikt, hoort en voelt nieuw is. Sta er eens bij stil hoe ontzettend veel prikkels dat zijn. Een pup die gaat zitten, heeft tijd nodig om alles te verwerken. Geef hem die tijd. Als hij dit niet krijgt, kan een pup zich ontwikkelen tot een gestreste of overprikkelde hond. Zorg dat jij, het gezin en de huiselijke omgeving de veilige haven zijn. Het vertrouwen in jou of jullie en het veilige gevoel is de basis voor een fijn hondenleven. Bedenk dat een hond een roedeldier is en het liefst niet alleen is, maar samen met soortgenoten of samen met mensen.

Tweede socialisatie

Vanaf 12 weken spreken we over de secundaire of tweede socialisatiefase. Voor de eigenaar is het in deze periode belangrijk om door te gaan met het blootstellen van je pup aan allerlei prikkels. Herhaling is het sleutelwoord. Deze fase noemen we ook wel de 'angstfase'. Je pup stapt nu helemaal niet meer zo snel op nieuwe dingen af. Om ervoor te zorgen dat hetgeen hij in de eerste maanden geleerd heeft niet kwijtraakt, is het van belang om ervaringen te herhalen en uit te breiden.

Wat nu als je pup reageert met angst? Of iets wil vermijden? Negeer je dat, of troost je hem? Er is een verschil tussen actief troosten en het geven van steun. In de situatie van de pup gaat het ook hier weer om balans: troosten door de pup veelvuldig te aaien en zachtjes toe te spreken, kan hem inderdaad het idee geven dat er echt iets is om bang voor te zijn. Zo bevestig je hem in zijn gedrag.

Echter, de onzekerheid van je pup compleet negeren (met andere woorden: je pup negeren) draagt niet bij aan een goede ontwikkeling. Ook doet het geen goed aan de relatie tussen jou en je pup. Een pup heeft ondersteuning nodig van zijn baasje, waardoor hij nieuwe dingen aandurft. Dit kan zijn dat je letterlijk even afstand neemt van de situatie, totdat de pup weer wat ontspannen is. Vanaf daar kijk je samen naar het nieuwe en spannende object. Het is een kwestie van je pup begeleiden in de grote wereld.

Belang van een goede basis

Aan het einde van deze fase (rond de 6 maanden) komen de pups in de pubertijd terecht. Mede onder invloed van de geslachtshormonen wordt de wereld om hen heen groter en interessanter. De pup wordt minder afhankelijk van zijn baasje en neemt letterlijk meer afstand: buiten loopt hij verder weg en gaat meer zijn eigen gang. De basis die in de eerste maanden is gelegd, blijkt hier van groot belang. De eerste maanden hebben grote invloed op het latere gedrag van de hond. In de eerste weken begeleidt de fokker de pup. Eenmaal bij zijn nieuwe thuis, is het de schone taak voor de eigenaar om verder te gaan waar de fokker gebleven is. Positieve ervaringen is hierbij van belang.

Joke Sauerbreij Gedragstherapeut voor honden & Orthomoleculair voedingsdeskundige

